

Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:49

med anledning av motion om utländsk medborgares valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag m. m.

Motionen

I motionen 1977/78:913 av Hilding Johansson m. fl. (s) hemställs "att riksdagen i skrivelse till regeringen anhåller om den i motionen begärda översynen av valbarhetsbestämmelserna och därav föranledda förslag till ändringar i lagstiftningen".

Enligt motionärerna finns det ett behov av att mot bakgrund av de vunna erfarenheterna av den år 1975 beslutade kommunala rösträtten för invandrare göra en översyn av olika författningar, som reglerar valbarheten till såväl de kommunala organen som sådana statliga regionala eller lokala myndigheter vilkas ledamöter helt eller delvis utses av kommunfullmäktige eller landsting. Motionärerna anser att de ändringar bör göras av valbarhetsbestämmelserna som fordras för att kommun skall få rätt att till sådana organ utse utlänningar som är valbara till fullmäktige.

Gällande ordning m. m.

Genom riks-agsbeslut år 1975 (prop. 1975/76:23, KU 1975/76:25, rskr 1975/76:78) har utlänningar bosatta i Sverige erhållit kommunal rösträtt under förutsättning att de varit kyrkobokförda i Sverige den 1 november de tre åren närmast före valåret. Samtidigt blev de utlänningar som uppfyllde detta rösträttsvillkor valbara till kommunala förtroendeuppdrag.

I samband med 1975 års rösträttsreform övervägdes också i vilken utsträckning svenskt medborgarskap skulle krävas för statliga förtroendeuppdrag där ledamöterna utses helt eller delvis av kommuner och landsting. Föredraganden fann emellertid inte anledning att ta upp frågan (prop. 1975/76:23 s. 101) om utlänning bör vara valbar till sådana organ, t. ex. länsnykterhetsnämnd och polisstyrelse. Med hänsyn till att taxeringsnämnd, trafiknämnd, styrelse för försäkringskassa, pensionsdelegation och försäkringsnämnd enligt propositionen inte kunde betraktas som kommunala myndigheter gick föredraganden inte heller in på frågan om huruvida kravet på svenskt medborgarskap som förutsättning för valbarhet till dessa organ borde tas bort.

Exempel på förtroendeuppdrag av det slag som aktualiseras av motionens förslag där svenskt medborgarskap krävs är

nämndeman i tingsrätt, hovrätt, fastighetsdomstol, länsskatterätt, fastighets-taxeringsrätt, länsrätt och kammarrätt,

juryman i tryckfrihetsmål,

ledamot i polisstyrelse, lokal eller särskild taxeringsnämnd, arrendenämnd och hyresnämnd, försäkringskassas styrelse, pensionsdelegation i försäkringskassa samt försäkringsnämnd, trafiknämnd, inskrivningsnämnd, länsstyrelse och länsnykterhetsnämnd.

Motion angående invandrades valbarhet som nämndemän

Vid 1976/77 års riksmöte yrkades i en motion (s) att riksdagen hos regeringen anhåller att kravet på svenskt medborgarskap skall slopas vid val av nämndeman. Motionen behandlades av justitiekottet under hösten 1977 (JuU 1977/78:5). Justitiekottet inhämtade remissyttranden över motionen från statens invandrarverk, hovrätten för Övre Norrland, Malmö tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Svenska kommunförbundet och Sveriges domareförbund. Av remissinstanserna tillstyrkte invandrarverket bifall till motionen. Kommunförbundet föreslog viss ytterligare prövning medan övriga remissinstanser avstyrkte bifall till motionen. För en närmare redovisning av remissyttrandena hänvisas till justitiekottets betänkande.

Justitiekottet, som var enigt, anförde för egen del i betänkandet bl. a. följande:

I rättegångsbalken och i lagen om domstolar i fastighetsmål uppställs krav på svenskt medborgarskap för valbarhet som nämndeman. Motsvarande krav uppställs för nämndemän i lagen om skatterätt, fastighetstaxeringsrätt och länsrätt samt i lagen om allmänna förvaltningsdomstolar.

I motionen yrkas att kravet på svenskt medborgarskap för nämndemän skall tas bort. Motionärerna hänvisar till att invandrare sedan år 1976 äger rösträtt i kommunala val och är valbara som ledamöter i kommunala församlingar och nämnder. Enligt motionärernas mening bör kunskap om invandrarproblemen tillföras domstolarna genom att invandrare får valbarhet som nämndeman.

Av de remissinstanser som hörts i ärendet har endast statens invandrarverk tillstyrkt bifall till motionsyrkandet. Svenska kommunförbundet förslår en samlad prövning av frågan om svenskt medborgarskap som valbarhetsvillkor för uppdrag som nämndeman och andra uppdrag, till vilka val sker i kommunala församlingar. Övriga remissinstanser avstyrker bifall till motionsyrkandet. Från sistnämnda remissinstansers sida pekas bl. a. på de praktiska svårigheter som föreligger för att med tillgodoseende av syftet bakom motionsyrkandet låta invandrare tjänstgöra som nämndemän. Särskilt understryks att om det föreslagna systemet skall bli meningsfullt den utländske nämndemannen måste tillhöra samma nation eller folkgrupp som parten. Vidare noteras de särskilda problem som kan skapas av språksvårigheter och invandrades bristande kännedom om de svenska rättsreglerna.

Utskottet delar i och för sig motionärernas uppfattning att invandrare i egenskap av nämndemän i vissa fall skulle kunna tillföra domstolarna värdefulla kunskaper för handläggningen av mål med invandrare som parter. Med hänsyn till de ovan berörda praktiska svårigheterna med en sådan ordning finner utskottet emellertid inte anledning att nu förorda en

lagändring enligt motionärernas yrkande. Utskottet vill i överensstämmelse med vad kommunförbundet anfört i sitt remissyttrande tillägga att frågan om förutsättningarna för en lagändring i linje med motionsyrkandet bör kunna tas upp om en framtida prövning av frågan om kravet på svenskt medborgarskap för uppdrag till vilka val sker i kommunala församlingar kommer till stånd. Tillräcklig anledning för utskottet att ta initiativ till en sådan prövning föreligger dock inte.

Justitieutskottet avstyrkte sålunda motionen och riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Motion angående slopande av svenskt medborgarskap som villkor för valbarhet till taxeringsnämnd

Vid 1976/77 års riksmöte hemställdes i en motion (s) att bestämmelsen i taxeringslagen om svenskt medborgarskap som villkor för ledamot och suppleant i taxeringsnämnd skulle tas bort. Skatteutskottet behandlade motionen i samband med behandlingen av propositionen 1976/77:138 om genomförandet av den nya taxeringsorganisationen (SkU 1976/77:49).

Skatteutskottet, som var enigt, anförde med anledning av motionen:

Beträffande taxeringsnämnderna yrkas i motionen 1976/77:235 att villkoret om svenskt medborgarskap för ledamot eller suppleant i nämnden tas bort. I motionen åberopas att motsvarande krav i fråga om kommunal rösträtt och valbarhet till kommunfullmäktige numera slopats och att invandrarna i vissa kommuner utgöra en så stor grupp att de av flera skäl bör vara företrädare i taxeringsnämnden.

Utskottet instämmer i motionärernas uppfattning. Avsikten är att de genomgripande författningsändringar som erfordras för taxeringsreformens genomförande skall omfatta bl. a. frågan om proportionella val till taxeringsnämnderna, och utskottet finner att den nu aktuella frågan lämpligen bör tas upp i det sammanhanget. Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1976/77:235 i den mån yrkandet avser omedelbar ändring i lagstiftningen.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Propositionen 1977/78:181 om ny taxeringsorganisation i första instans m. m.

Frågan om valbarhetsvillkoren för ledamöter av taxeringsnämnd tas upp i propositionen 1977/78:181, som överlämnats till riksdagen under april 1978. I propositionen, som remitterats till skatteutskottet, läggs fram förslag till författningsreglering i fråga om den nya taxeringsorganisation i första instans som enligt riksdagens beslut åren 1975 och 1977 skall gälla fr. o. m. 1979 års taxering.

I propositionen avvisar föredraganden ett förslag från några remissinstanser att kravet på svenskt medborgarskap skall tas bort. Föredraganden anför i denna del:

Kravet på att ledamot och suppleant skall vara svenska medborgare skall enligt utredningens förslag finnas kvar. Jag ansluter mig till denna ståndpunkt. Jag kan alltså inte biträda förslaget från en remissinstans att kravet på svenskt medborgarskap skall tas bort. Jag vill i detta sammanhang erinra om att riksdagen vid 1977/78 års riksmöte intagit samma ställning när det gäller frågan om svenskt medborgarskap för nämndemän i domstolarna (JuU 1977/78:5).

I en följdmotion (1977/78:1968) av Erik Wårnberg m. fl. (s) hemställs bl. a. att riksdagen beslutar att bestämmelsen i taxeringslagen om svenskt medborgarskap som villkor för ledamot och suppleant i taxeringsnämnd tas bort. I motiveringen anförs bl. a. att invandrarna i vissa kommuner utgör en så stor grupp att de bör vara företrädare för att taxeringsnämnden på ett rimligt sätt skall svara mot kravet på allsidighet i sammansättningen. Det kan också enligt motionärerna vara av praktisk betydelse vid taxeringsarbetet att det finns personer med personlig kännedom om invandrarnas förhållanden.

Utskottet

I motionen 1977/78:913(s) hemställs att riksdagen i skrivelse till regeringen anhåller om en översyn av olika författningar som reglerar valbarheten till såväl de kommunala organen som sådana som statliga lokala och regionala organ vilkas ledamöter helt eller delvis utses av kommunfullmäktige eller landsting. Motionärerna anser att de ändringar bör göras av valbarhetsbestämmelserna som fordras för att kommun skall få rätt att till ledamöter i sådana organ välja även utlänningar som är valbara till fullmäktige.

Genom riksdagsbeslut år 1975 (prop. 1975/76:23, KU 1975/76:25, rskr 1976/77:78) har utländska medborgare, som varit kyrkobokförda i Sverige den 1 november de tre senaste åren före valåret, erhållit kommunal rösträtt. De är därmed också valbara till kommunala förtroendeuppdrag. I propositionen övervägdes även i vilken utsträckning svenskt medborgarskap skulle krävas för statliga förtroendeuppdrag, där ledamöterna utses helt eller delvis av kommuner och landsting. Föredraganden fann emellertid inte anledning att då ta upp frågan i hela dess vidd. I ett stort antal specialförfattningar krävs med hänsyn härtill liksom tidigare svenskt medborgarskap som villkor för valbarhet till sådana organ.

Frågan om utländsk medborgares valbarhet till uppdrag som nämndeman och som ledamot i taxeringsnämnd har därefter aktualiserats i flera riksdagsmotioner dock utan att riksdagen funnit anledning att ändra gällande bestämmelser. Vid behandlingen av frågan om valbarhet till uppdrag som nämndeman anförde emellertid justitieutskottet (JuU 1977/78:5) i sitt för riksdagen godkända betänkande att en lagändring bör kunna tas upp om en framtida prövning kommer till stånd av frågan om kravet på svenskt medborgarskap för uppdrag till vilka val sker i kommunala församlingar.

De förtroendeuppdrag som berörs av motionens yrkande är av skiftande slag och innebär arbetsuppgifter av olika karaktär. Konstitutionsutskottet är

med hänsyn härtill inte berett att utan ingående utredning uttala någon mening om möjligheterna att ändra valbarhetsreglerna på det sätt som föreslås i motionen. Sedan erfarenhet nu vunnits av de nya reglerna för utländska medborgares valbarhet till kommunala förtroendecuppdrag kan det dock, enligt utskottets mening, vara anledning att förutsättningslöst se över gällande valbarhetsbestämmelser även för de statliga organ i vilka kommuner och landsting utser ledamöter för att pröva i vilka sådana organ valbarhet för utländska medborgare kan komma i fråga.

Det bör ankomma på regeringen att överväga formerna för en sådan översyn. Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:913 ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående en översyn av valbarhetsbestämmelserna för de statliga organ i vilka kommuner och landsting helt eller delvis utser ledamöterna.

Stockholm den 11 maj 1978

På konstitutionsutskottets vägnar

KARL BOO

Närvarande: Karl Boo (c), Hilding Johansson (s), Anders Björck (m), Olle Svensson (s), Sven-Erik Nordin (c), Ove Karlsson (s), Lars Schött (m), Bengt Kindbom (c), Yngve Nyquist (s), Britta Hammarbacken (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Kerstin Nilsson (s), Marianne Ståhlberg (s) och Daniel Tarschys (fp).

